

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник проектної групи

Б.Л. Гульман

(ініціали та прізвище)

«_30_» _червня_ 2022 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ВИБІРКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Сімейне та подружнє психологічне консультування

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 053 Психологія

(код і найменування спеціальності)

Освітня програма: Психологічне консультування та психотерапія

(найменування освітньої програми)

Форма навчання: заочна

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Харків 2022

для студентів за спеціальністю 053 Психологія _____

освітньою програмою «Психологічне консультування та психотерапія»

«30» червня 2022 р., - 12 с.

Розробник Долгополова О.В., доц. каф. 704., к. психол. н.

(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри психології

Протокол № 10 від «30» червня 2022 р.

Завідувач кафедри к. психол. н., доц.

Ю.І. Гулий

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни (заочна форма навчання)
Кількість кредитів - 3	Галузь знань 05-«Соціальні та поведінкові науки» (шифр і назва)	за вибором
Кількість модулів - 1	Спеціальність: 053 «Психологія» Освітня програма: Психологічне консультування та психотерапія (найменування спеціалізації)	Навчальний рік:
Змістовних модулів - 2		2022/2023
Індивідуальне науково-дослідне завдання не передбачено за планом		Семестр
Загальна кількість годин - 14/90		2
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 4 самостійної роботи студента - 4,6	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Лекції
		6 год.
		Практичні, семінарські
		8 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		76 год.
		Індивідуальні завдання:
		Вид контролю: іспит

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: 14/76

*Аудиторне навантаження може бути зменшене або збільшене на одну годину залежно від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Сімейне та подружнє психологічне консультування» є формування компетенцій, які спрямовані на поглиблення теоретичних уявлень щодо зарубіжних й вітчизняних підходів до оволодіння певними видами і способами вирішення практичних завдань психологічного консультування.

Основні завдання вивчення дисципліни пов'язані з формуванням наступних загальних та професійних компетенцій:

1. Здатність застосовувати знання про взаємовідносини в подружніх парах.
2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями про різноманітні зарубіжні та вітчизняні підходи до функціонування сучасної сім'ї, її структуру і динаміку.
3. Знання та розуміння предметної області сімейного консультування та розуміння його професійної діяльності .
4. Здатність до критичного аналізу різних теорій особистості.
5. Здатність генерувати нові ідеї (креативність) стосовно розвитку сприятливих умов становлення власного позитивного Я консультанта і клієнта.
6. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
7. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психологічного консультування.
8. Здатність до розуміння природи поведінки особистості, її діяльності та вчинків.
9. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел, а саме інформацію про різні порушення основних сфер життєдіяльності, шляхах їх діагностики, корекції та профілактики.
10. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій для діагностики взаємовідносин в подружніх парах та функціонування сучасної сім'ї.
11. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати тестування, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
12. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку в етико-деонтологічному аспекті професійної діяльності психолога.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент повинен досягти таких результатів навчання:

А) Знання:

- 1.** Визначати, аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.
- 2.** Знати та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога, а саме при використанні психодіагностичного інструментарію,

формулюванні висновків та рекомендацій.

Б) Уміння:

1. Здійснювати пошук інформації з різних джерел для розкрити специфіки психологічного знання як наукового у вирішенні професійних завдань.

2. Самостійно обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології для діагностики взаємовідносин в подружніх парах та функціонування сучасної сім'ї.

3. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника при обговоренні теорій психологічного консультування.

В) Комунікація:

1. Емпатійно взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

Г) Автономія та відповідальність:

1. Демонструвати відповідальне ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку у етико-деонтологічному аспекті професійної діяльності психолога.

Міждисциплінарні зв'язки: загальна психологія; вікова психологія; основи психологічного консультування і корекції; психодіагностика; практикум з психології; соціальна психологія; основи сексології і сексопатології, психологія статі і гендерних відносин; психологія здоров'я.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1. Проблеми в подружніх парах, сім'ї та методи їх діагностики.

Тема 1. Практикум з психологічного обстеження сім'ї.

Функції сім'ї: виховна, господарсько-побутова, емоційна, культурного (духовного) спілкування, первинного соціального контролю, сексуально-еротична і т.п. Порушення функцій сім'ї. Типології структури сім'ї. Системи підтримки структури сім'ї (генетична і компліментарна), батьківська, подружня і сіблінговісубсистеми (холони). Поняття про сімейні кордонах, види кордонів (ригідні, дифузні, чіткі) та їх диференціальні характеристики. Поняття про сімейні трикутники і види сімейних трикутників. Стадії подружнього життя. Фази життєвого циклу сім'ї. «Нормативні стреси і стресори». Нормальне подружжя, нормально функціонуючі сім'ї. Принципи типологізації шлюбів.

Тема 2. Особливості психодіагностики сім'ї в ході консультування. Сімейна конфліктологія. Консультування сім'ї в кризові періоди.

Поняття функціонального оптимуму для сім'ї. Дисфункціональне подружжя і дисфункціональні сім'ї. Поняття «ідентифікований пацієнт». Сім'я як джерело

психічної травми.

Порушення уявлень членів сім'ї про сім'ю і особистості один одного. Внутрішня картина сім'ї.

Порушення міжособистісної комунікації в сім'ї. Концепція «відхиленої комунікації» в сім'ї. Парадоксальна комунікація: концепція «подвійний зв'язку». «Замаскована комунікація»: містифікація.

Порушення механізмів інтеграції в сім'ї. Сімейні послідовності: їх джерела та види. Сімейні протиріччя та їх вирішення як механізм інтеграції в сім'ї.

Порушення структурно-рольового аспекту життєдіяльності сім'ї.

Тема 3. Організація діяльності служб сімейного консультування, дошлюбне консультування, подружнє консультування.

Діяльність служби сімейного консультування. Служба дошлюбного консультування. Служба подружнього консультування.

Змістовний модуль 2. «Професійний цикл».

Тема 1. Наукові дослідження в професійній діяльності фахівців, що працюють з сім'єю.

Етичні норми і правила проведення досліджень і втручання при роботі з сім'єю.

Статистичний аналіз даних в міждисциплінарних дослідженнях

Діагностика і виявлення випадків насильства та жорстокого поводження з дітьми.

Тема 2. Консультування сім'ї з проблемами здоров'я.

Консультування залежного і співзалежних поведінки в сім'ї. Психологічний супровід сім'ї в ситуації хронічного і важкого захворювання. Консультування сім'ї, що має дитину з особливостями у розвитку. Методичний тренінг батьківсько-дитячих відносин.

Індивідуальні та групові методи сімейної психотерапії. Системна сімейна психотерапія. Арт-терапевтичні техніки в роботі з сім'єю. Тілесно-орієнтована терапія: інтегративний метод тілесного інсайту. Методи і техніки адлеріанського сімейного консультування. Психологічний супровід батьківства. Психологічне консультування та супровід вагітності і пологів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовний модуль 1. Проблеми в подружніх парах, сім'ї та методи їх діагностики.						
Тема 1. Практикум з психологічного обстеження сім'ї.	26	2	4			20
Тема 2. Особливості психодіагностики сім'ї в ході консультування. Сімейна конфліктологія. Консультування сім'ї в кризові періоди..	10					10
Тема 3. Організація діяльності служб сімейного консультування, дошлюбне консультування, подружнє консультування.	18	2	2			14
Разом за змістовним модулем 1	54	4	6			44
Змістовний модуль 2. «Професійний цикл».						
Тема 4. Наукові дослідження в професійній діяльності фахівців, що працюють з сім'єю.	8					8
Тема 5. Консультування сім'ї з проблемами здоров'я.	8					8
Тема 6. Технології в роботі з сім'єю..	20	2	2			16
Разом за змістовним модулем 2	36	2	2			32
Усього годин	90	6	8			76

5. Теми практичних занять

Не передбачено навчальним планом

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Психологія сімейних відносин.	2
2	Консультування сім'ї в кризові періоди.	2
3	Особливості консультування на різних вікових етапах.	
4	Адаптація подружжя в сім'ї	
5	Сімейне консультування взаємин батьків з дітьми різного віку	
6	Проблеми і причини розлучень	

7	Консультування сім'ї з проблемною дитиною	
8	Основні напрямки сучасної сімейної терапії	2
9	Арт-терапевтичні техніки в сімейному консультуванні	2
10	Виявлення типу батьківських установок і стилів виховання	
11	Психологічний супровід батьківства.	
	Разом	8

7.

Теми лабораторних занять Не передбачено навчальним планом

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	кількість годин
1	Практикум з психологічного обстеження сім'ї.	20
2	Особливості психодіагностики сім'ї в ході консультування. Сімейна конфліктологія. Консультування сім'ї в кризові періоди..	10
3	Організація діяльності служб сімейного консультування, дошлюбне консультування, подружнє консультування.	14
4	Наукові дослідження в професійній діяльності фахівців, що працюють з сім'єю.	8
5	Консультування сім'ї з проблемами здоров'я.	8
6	Технології в роботі з сім'єю..	16
	Разом	76

9. Індивідуальні завдання Не передбачено навчальним планом

10. Методи навчання

Програмою передбачено наступні методи навчання:

1) **лекції**, які спрямовані на поглиблення теоретичних уявлень щодо методології та методів психологічного дослідження у психології, організацію та проведення психологічного експерименту.

2) На практичних заняттях студенти проводять практичні роботи, пишуть звіти про виконані завдання. В оцінювання входять і рівень підготовки студента, і активність на практичному занятті, і оформлення звіту, та вчасна його подача викладачу. Практичне заняття включає проведення контролю знань, вмінь, постановку загальної проблеми (завдання) викладачем, її розв'язання студентами з подальшим їх аналізом, розв'язання контрольних завдань, їх перевірку та оцінювання. Активність студента на практичних заняттях, враховується при визначення модульної підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни

2) **самостійна робота**, яка передбачає, вивчення теоретичних положень з даної навчальної дисципліни, підготовку студентів денного та заочного відділення до практичних занять (протягом семестру або на сесії) та виконання відповідної самостійної роботи, яка повинні бути складені у визначений викладачем термін:

- **завдання**, що виконуються письмово в робочому зошиті або на окремих паперах. Даний вид роботи спрямований на закріплення теоретичного матеріалу через його самостійного вивчення; перевірку засвоєння конкретних практичних вмінь за кожним з видів щодо активних методів навчання.

3) **консультація** - форма індивідуальної роботи студента із викладачем, спрямована на вирішення труднощів, які виникли під час вивчення теоретичного матеріалу та самостійної роботи, або за наявності бажання студента отримати більш поглиблене знання стосовно предмету навчальної дисципліни;

4) **контрольна робота** - виконується письмово та уявляє собою відповідь на питання, які стосуються тем, що розглядалися у відповідному змістовому модулю.

11. Методи контролю

Поточний контроль в межах відповідного модулю включає в себе якісне та своєчасно здане на перевірку викладачу письмову частину завдання, що винесене на семінарське заняття; участь студента в обговорюванні питань на лекційних та семінарських заняттях.

Модульна контрольна робота проводиться по завершенню вивчення теоретичного матеріалу навчального курсу. Модульна контрольна робота - це відповідь на питання, які демонструють уміння студента використовувати теоретичні положення в практичній площині.

Семестровий підсумковий контроль. Студент допускається до семестрового контролю з навчальної дисципліни, якщо він виконав умови допуску, визначені даною робочою навчальною програмою. Семестровий підсумковий контроль з навчальної дисципліни проводиться у формі іспиту. Іспит проводиться письмовій формі. Завдання містять у собі питання з тематики двох змістовних модулів.

12. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

12.1. Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0 ... 1	5	0 ... 5
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0 ... 26	1	0 ... 26
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0 ... 1	3	0 ... 3
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0 ... 26	1	0 ... 26
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту. Під час складання

семестрового іспиту студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту складається із 3 запитань, таких як:

1. Структурні компоненти образу сім'ї. Критерії доцільності сімейного консультування.

2. Принципи і правила сімейного консультування.

3. Різниця між сімейним консультуванням та сімейною психотерапією. Протипоказання сімейного консультування.

Максимальна кількість балів за перше та друге запитання - 30 балів, за третє - 40.

12.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

1. Становлення сімейної психології як наукової дисципліни.

2. Співвідношення понять «шлюб» та «сім'я».

3. Сім'я і шлюб в історії суспільства: якісна і кількісна еволюція сімейних відносин.

4. Функції сім'ї та специфіка їх реалізації в сучасних умовах.

5. Динаміка і періодизація сімейного життя.

6. Структура сім'ї.

7. Значення дошлюбного та передшлюбного періоду для майбутніх шлюбно-сімейних стосунків. Передшлюбні залицяння.

8. Місце сім'ї та шлюбу у системі цінностей молодих людей та старших поколінь.

9. Особливості образу сім'ї, партнера по спілкуванню та майбутнього чоловіка/дружини.

10. Вплив ЗМІ на розвиток уявлень щодо образу сім'ї.

11. Формування установки на вступ у шлюб та народження дітей.

12. Позиція молодих людей щодо «цивільно шлюбу».

12.3 Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

Задовільно (60-74). Знати первинні уявлення про еволюцію сімейних стосунків, соціально-психологічну модель сімейних стосунків, тенденції розвитку сучасної сім'ї, особливості мотивації вступу у шлюб та дошлюбного періоду, руйнівні тенденції шлюбу та сім'ї, вплив сім'ї на розвиток кожного з її членів, основні види сімейного виховання. Виконати та захистити всі домашні завдання протягом семестру. Вміти самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

Добре (75 - 89). Чітко знати первинні уявлення про еволюцію сімейних стосунків, соціально-психологічну модель сімейних стосунків, тенденції розвитку сучасної сім'ї, особливості мотивації вступу у шлюб та дошлюбного періоду, руйнівні тенденції шлюбу та сім'ї, вплив сім'ї на розвиток кожного з її членів, основні види сімейного виховання. Виконати та захистити всі домашні завдання протягом семестру. Вміти самостійно збирати та критично

опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел. Показати вміння виконувати та захищати всі домашні завдання в обумовлений викладачем строк. Вміти самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічні дослідження. Уміння презентувати результати свого дослідження

Відмінно (90 - 100). Повно знати основний та додатковий матеріал. Знати усі теми. Уміння самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел. Досконально знати усі плани. Вміти планувати дослідження. Безпомилково виконувати та захищати всі домашні завдання в обумовлений викладачем строк, з докладним обґрунтуванням своїх висновків. Виявляти основні проблеми з якими може зіткнутись сучасна сім'я, застосовувати психодіагностичні методи дослідження сім'ї, надавати психологічну допомогу членам сім'ї.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 - 100	Відмінно	Зараховано
75 - 89	Добре	
60 - 74	Задовільно	
0 - 59	Незадовільно	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

1. Кочарян О.С., Долгополова О.В., Жидко М.Є. Психологія розвитку - навч. посібн. - Х. : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харк. авіац. ін-т", 2014. - 72с. kliai.P5y1ю@дтаі1.сot
2. Кочарян О.С., Жидко М.Є., Абдурахманова І.В., Харченко С.Г. Методики психодіагностики у сімейному консультуванні - навч. посіб. - Х. : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харк. авіац. ін-т", 2010. - 40с. kliai.p5y1ю@дтаі1.сot
3. Жидко М.Є., Фаворова К.М., Долгополова О.В., Кузьміна С.В. Методики і техніки подружнього й сімейного консультування - навч. посіб. - Х. «ХАІ», 2018. - 38с. kiai.p5y1ю@дтаі1.сot

14. Рекомендована література

Базова:

1. Кісарчук З. Г. Особливості сучасної родини та специфіка надання їй психологічної допомоги // Творча спадщина Г.С. Костюка та сучасна психологія.

До 100-річчя від дня народження академіка Г.С. Костюка. Матеріали III з'їзду Товариства психологів України. – К., 2000.

2. Пов'якель Н. І. Сімейне психоконсультування в становленні партнерської інтенції як рефлексивного механізму саморегуляції у профілактиці й подоланні конфліктів // Актуальні проблеми психології. Том 3: Консультативна психологія і психотерапія: Зб. наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка, З. Г. Кісарчук – К.: Міленіум, 2005. – Вип.3.

Допоміжна:

1. Долгополова О. В Комплексна програма психокорекції соціальної тривожності в підлітків / О. В. Долгополова, Н. М. Терещенко // Науковий вісник херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. Херсон: ХДУ. -2017. В 4 т 2 С.
2. Методики і техніки подружнього й сімейного консультування (Текст): навч. посіб. до практикуму / Фаворова Е. Н., Долгополова О. В., Жидко М. Є., Кузьміна С. В. – Харків: Нац. аерокосміч. ун-т ім. М. Є Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2018. – 52 с.
3. Практикум з подружнього та сімейного консультування (Текст): навч. посіб. / Е. Н. Фаворова, О. В. Долгополова, М. Є. Жидко, С. В. Кузьміна - Харків: нац. аерокосміч. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2019. – 56 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека університету - http://library.khai.edu/library/page_lib.php
2. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського
<http://www.nbuv.gov.ua/e-resources/>